

Budoucnost speciálních operací

Americká asociace obranného průmyslu (NDIA - National Defense Industrial Association) letos v únoru uspořádala ve Washingtonu D.C., každoroční (v pořadí jedenácté) sympozium na téma „Speciální operace a konflikt nízké intenzity“. Konference se zabývala změnami strategického zaměření jednotek speciálních operací (SOF - Special Operations Forces), zásadami vedení operací a jejich plánováním v novém mezinárodním operačním prostředí (IOE - international operating environment). Následující článek dr. Joshua Sinai je určitým shrnutím závěrů, ke kterým konference dospěla.

* * *

Na rozdíl od období studené války, kdy byl kladen důraz na obranu proti hrozbě, jakou představoval komunistický Sovětský svaz s velkými konvenčními silami a jadernými zbraněmi na válčišti, tvoří nové vojenské mezinárodní operační prostředí (IOE), ve kterém budou americké ozbrojené síly pravděpodobně působit, nejrozmanitější konflikty nízké intenzity (*LIC - low-intensity conflict*), mezi které patří zejména asymetrické války (*asymmetric warfare*), které povedou problémové státy (*rogue states*), a terorismus.

Všichni se shodovali na tom, že asymetrické hrozby ohrožují Spojené státy nejen v zahraničí, ale přímo na jejich vlastním území (*CONUS - Continental United States*). Účastníci konference došli k závěru, že vzhledem k těmto skutečnostem je nutné **rozšířit kontext speciálních operací a konfliktu nízké intenzity (SO/LIC)**. Jedině tak mohou být správně vyhodnoceny hrozby a úkoly, které konflikt tohoto typu může v budoucnu představovat. Je to velice významné téma, protože výrazně ovlivňuje politiku a program amerického ministerstva obrany, včetně mezirezortní spolupráce s dalšími ministerstvy a institucemi. A konečně se toto téma dotýká jak mezinárodních organizací, jako jsou třeba Spojené národy, tak amerických spojenců, protože většina příštích konfliktů bude vedena - stejně jako v současnosti - především koalicemi.

Mnohokrát bylo poukazováno na určité dilema, před kterým současné armády stojí. Jde o to, že při restrukturalizaci a modernizaci ozbrojených sil, je třeba mít připravenou výzbroj a výstroj pro velkou pozemní válku (jakou byla válka na Korejském poloostrově či v Perském zálivu), a zároveň být připraven reagovat na menšího protivníka, jakým jsou problémové státy či teroristické skupiny, které představují vážnou asymetrickou hrozbu.

Dalším předmětem zájmu účastníků konference bylo, do jaké míry lze operace typu SO/LIC vést „konvenčními silami“, protože při možném zasazení vojsk v zahraničí půjde v nejbližší době pravděpodobně z větší části právě o konflikty nízké intenzity. Operační struktura sil a jejich technologické vybavení by proto měly být v rovnováze, a to tak, aby konvenční síly i speciální jednotky mohly v novém mezinárodním operačním prostředí efektivně působit.

Většina účastníků konference se shodla, že se po skončení studené války stalo **mezinárodní operační prostředí (IOE)** komplikovanějším a složitějším. Nová realita přináší nové úkoly, nové mezinárodní prostředí vyžaduje nový přístup vojenských strategií a plánovačů. IOE přinese mnoho zpravodajských překvapení. Sledování a monitorování protivníka bude totiž obtížnější, protože bude stále - a to za využití nejnovějších technologií - dovedněji unikat. Přičemž je třeba zdůraznit, že změna mezinárodního operačního prostředí v příštích 30 letech bude doprovázena značnou nestabilitou a rozšiřováním násilí.

Podle účastníků konference je nové mezinárodní operační prostředí charakterizováno následujícími prvky či trendy: (i) demografickou a sociálně ekonomickou explozí, (ii) pádem národního státu, (iii) nárůstem „zkrachovaných států“, (iv) rozšiřováním počtu aktérů konfliktů a (v) jejich novými typy.

Demografická a sociálně-ekonomická exploze

Řada národních států je ohrožována demografickými problémy. Je nebezpečí, že mohou přerůst až do ozbrojeného konfliktu. V takto ohrožených zemích, zvláště třetího světa, musí být uspokojovány požadavky velkých demografických skupin, jako třeba mládeže. Jinak hrozí propuknutí násilného konfliktu, a to mezi těmito demografickými skupinami a tradičními mocenskými strukturami. V jiných oblastech jsou zase demografické problémy spjaty se smrtelnými infekčními chorobami, jakým je virus choroby AIDS. V Africe je obyvatelstvo nejvíce postiženo právě tímto virem. Rozšíření choroby ovlivňuje africké armády, protože zabíjí jak vojáky, tak potenciální rekruty.

V mnoha zemích existuje rozdělení na ty co „mají“, a na ty, co „nemají“, což představuje další potenciál pro vznik ozbrojených konfliktů. Sociálně-ekonomická nerovnost je zesilována její medializací, prostřednictvím satelitní televize a internetem. Další sociálně-ekonomické problémy vzniknou po vyčerpání zásob ropy, které je odhadováno v některých zemích již na rok 2025. K vyčerpání zásob vody v oblastech jako je Střední východ, by mělo dojít v letech 2015-2020.

Pád národního státu a nárůst „zkrachovaných států“

Konec národního státu jako nezávislého a suverénního organizačního principu je dalším prvkem, který charakterizuje nové mezinárodní operační prostředí. Během posledních let probíhal rozklad národních států, což negativně ovlivňuje připravenost na možný konflikt. Jako příklad byly na konferenci zmiňovány Evropská unie a Velká Británie. Severní Irsko, Skotsko a Wales postupně získávají vlastní legislativu a exekutivu. Současně se Británie přibližuje k Evropské unii, která má svou vlastní měnu a zákony. Musíme si položit otázku, do jaké míry a jak dobře jsou Evropané připraveni se vojensky bránit, jako celek, a zda bude tato obrana plánována na úrovni Evropské unie nebo na úrovni národního státu.

Rozklad národního státu s sebou nese zhoubné důsledky. Nejextrémnějšími případy jsou ty státy, které se zhroutily, protože nedokázaly (respektive jejich struktura) existovat samy o sobě, a existovaly jen díky studené válce. Okamžitě po jejím skončení

vyšla najevo jejich slabost: množství systémových problémů, bezmocný centrální aparát a rozdělená společnost. Příkladem takových zkrachovaných států jsou bývalá Jugoslávie, Kolumbie, státy subsaharské Afriky a republiky bývalého Sovětského svazu. Kombinace slabé centrální vlády a ohromná nelegální výroba narkotik vyústila v Kolumbii do rozsáhlé korupce a zločinnosti. Pro další „defektní státy“, jako třeba Jugoslávie, je typický ultranacionalismus, nebezpečné ideologie, nikomu se nezodpovídající političtí představitelé, hrabivost a územní expanzionismus.

Jaké jsou důsledky nového mezinárodního operačního prostředí, tvořeného „zkrachovanými státy“? Prvním důsledkem takového zhroucení jsou vnitrostátní konflikty, ne mezistátní. Akteři těchto konfliktů jsou nestátní skupiny. Za druhé: existuje sice vůle USA, mezinárodního společenství, se s takovými problémy vypořádat, ale jsou USA a další státy ochotny se dlouhodobě angažovat?

Za třetí. Stále větší počet „zkrachovalých států“ znamená, že se zvyšuje i počet operací vedených jednotkami SOF, ve prospěch přátelských „vlád“ či společenských skupin, z nichž většině chybí národní suverenita.

Rozšiřování počtu činitelů

Nové operační prostředí je dále charakterizováno zvyšující se rolí nového typu aktérů (účastníků) na mezinárodní scéně, kteří pro národní vlády představují další problémy a úkoly. V novém operačním prostředí jich působí několik: Prvním jsou mezinárodní teroristické organizace, typu známé sekty Óm šinrikjó nebo skupin podporovaných bin Ládinem. Druhým typem jsou nevládní organizace (NGOs - *non-governmental organizations*), které mají svoje vlastní, nezávislé programy a cíle. A třetím typem nových aktérů na mezinárodní scéně jsou světová média.

(a) Mezinárodní teroristické organizace

1. Ve svých aktivitách a způsobu činnosti nejsou omezovány mezinárodními zákony, ani pravidly války.
2. Jsou orientovány na velké množství obětí. Tato nová éra terorismu byla zahájena bombovým útokem na kasárna americké námořní pěchoty v r. 1988 v Bejrútu. Dalšími příklady jejich akcí je výbuch ve Světovém obchodním středisku v New Yorku (1993) a dva bombové útoky na americká velvyslanectví ve východní Africe. Pravděpodobně budeme svědky útoků na velké skupiny civilistů, což se v 21. století pravděpodobně stane normou.
3. V mnoha případech v pozadí nebude žádná země, a proto nebude možné vyvíjet tlak na žádný stát, aby ovlivnil chování teroristických skupin.
4. Díky jejich neformální organizaci, systému buněk a způsobu rozčlenění, bude pro zpravodajské organizace velice těžké do nich proniknout.
5. Na rozdíl od doby studené války, kdy se teroristické skupiny snažily získat určité „statky“, nové teroristické skupiny hlásají mesiášské nebo fundamentalistické cíle. Intenzivně nenávidí Západ, který pokládají za ztělesnění Satana. Jednání s nimi bude pro západní vlády velmi obtížné.

6. Tyto skupiny působí a hledají cíle na celém světě (globalizace). Příkladem jsou dva simultánní útoky na velvyslanectví v Africe (1998), které provedli příslušníci sítě Usáma bin Ládina. Proto i protiteroristické organizace musí působit globálně.
7. Teroristické skupiny stále rostou a hledají napojení na další nelegální spolky, zabývající se pašováním drog a kriminální činností. Díky těmto kontaktům, zejména podílu při pašování narkotik, se daří teroristickým organizacím nashromáždit nesmírné finanční prostředky. V Kolumbii např. terorismus a pašování drog tak splývá, že povstalci kontrolují prakticky polovinu země. Teroristické skupiny mají kontakty na celém světě, využívají oficiálních hranic a slabosti národních států.

To je jen několik ukázek důsledků rozšiřování mezinárodního terorismu. V několika regionech se mu podařilo zničit křehké demokratické režimy, jako třeba v Kolumbii. V podstatě každá země v Latinské Americe je konfrontována s problémem pašování drog a v několika případech jsou tyto státy ovládány představiteli zločineckých organizací. Rozšiřování respektive vzájemné propojování mezi různými teroristickými a zločineckými skupinami ovlivňuje mezinárodní operační prostředí, ve kterém bude působit armáda USA.

(b) Nevládní organizace

Řada nevládních organizací se stala hnacím motorem mnoha významných mezinárodních akcí, jako třeba hnutí za zákaz pozemních min a boje proti praxi používat v konfliktech dětské vojáky. Nevládní organizace ovšem ovlivňují nejen mezinárodní scénu, ale i činnost americké armády. I když existuje mnoho problémů, na která mají nevládní organizace i vláda Spojených států stejný názor, jsou i situace, kdy se liší, a tak se nevládní organizace pokouší ovlivňovat americkou vojenskou politiku. Proto dnes musí být vojenští představitelé informováni o nevládních skupinách, aby s nimi v politické aréně mohli efektivně buď soupeřit, nebo spolupracovat.

(c) Světová média

Hromadné sdělovací prostředky jsou dalším typem mezinárodního aktéra, který ovlivňuje činnost jednotek SOF. Jedním z příkladů je jev, který je znám jako „efekt CNN“, neboli schopnost zpravodajských médií informovat o vojenských operacích. Tím, že se vojenské akce dostaly pod „mikroskop“ hromadných sdělovacích prostředků, mají média možnost pohnět vládní politiku a vojenské akce.

(d) Nové typy konfliktů

Výsledkem probíhajícího vývoje a nastupujících trendů v novém IOE je zcela zřetelný nárůst vnitrostátních konfliktů a nových forem vedení války. Proto je důležitějším mistr Sun Tsu než Clausewitz. Nepřítel, který nemá dostatečný potenciál, aby mohl soupeřit s průmyslovým světem, bude používat **nekonvenční a asymetrické vedení války**. Ta bude vedena nepřítelem, který nebude snadno identifikovatelný. Ozbrojená střetnutí nebudou vždy konvenční. Válka se nebude odehrávat na klasickém válečnickém, proti nepřátelské pěchotě, tankům, letadlům. Vojenské cíle zítřka budou ležet téměř zcela v civilní sféře, budou to ekonomické a kulturní cíle, kde je naše společnost nejzranitelnější. **Těžiště se přesune do psychologické oblasti.** Názorným příkladem

toho, jak může teroristická taktika ovlivnit národní strategii, je bombový útok na kasárna námořní pěchoty v Bejrútu v r. 1983, který měl za následek stažení Američanů z Libanonu.

Budoucnost uvádí na scénu nový typ ničím neomezené války. Teroristé totiž budou mít jen malé zábrany, aby nezpůsobili masové oběti. Protivníci budou při útocích na důležité body západní infrastruktury a další civilní cíle používat nové typy zbraní: chemické, biologické prostředky, povedou počítačovou válku pomocí komputerů. Toto téma bylo již důkladně zpracováno, na Západě se v poslední době stala velmi populární kniha *Neomezená válka* (únor 1999), ve které její autoři, plukovníci Čínské lidové armády Qiao Liang a Wang Xiangsui, popisují právě takový druh válčení.

Budoucí vojenské operace budou dále charakterizovány i **novými způsoby vedení nekonvenční války**. Nebude to „zástupná či náhradní válka“ (*surrogate warfare*), jako v r. 1952, usměrňovaná velmocemi. Vojenské operace budou spíše ve stylu intervence v Panamě (1988), s důrazem na bojovou činnost v obydlených oblastech (*urban warfare*). Na rozdíl od operačního prostředí v terénu, jsou obydlené oblasti velice složitými komplexy, vyžadujícími speciální zbraně, letouny a bojová vozidla. Součástí „urbanizace války“ budou chirurgicky přesné operace proti nestátním aktérům v zalidněných oblastech.

Na rozdíl od boje v konvenčním bojovém prostoru bude spektrum nových bojových operací (vedených protivníky mezi sebou navzájem) v podstatě na úrovni konfliktů nízké intenzity. Boj se bude stále více odehrávat v „černé“ a „šedé“ zóně, zatímco klasický, konvenční boj byl veden v tzv. „bílé“ zóně (viz obr.).

černá zóna	šedá	bílá
utajované operace (popírá se účast)	skryté operace (skrytá podpora, neprozrazuje se původce)	klasické vojenské operace

Obr.: Spektrum budoucích operací

Místo dnešních následných operací (*sequential operations*) se díky novým technologiím na bojišti, očekávají **nelineární a současně probíhající** (simultánní) **vojenské operace**. Bojový prostor zaujme celých 360 stupňů a bude se rozšiřovat směrem vzhůru, až do vesmíru (jako národní obranný systém). Takový typ vedení boje bude pochopitelně vyžadovat výborně vycvičeného příslušníka SOF, připraveného vést technologicky sofistikovanou válku.

Spojené státy si musí zachovat prvenství (dominaci) v celém širokém spektru bojiště: na jedné straně v nejmodernějších tancích, válečných lodích, stíhačkách, ale i na jeho druhém konci, při krátkých a problematických střetnutích s nepřítelem, která nebudou mít jasné ukončení, vyžadujícími dlouhodobé zasazení intervenčních jednotek.

Příkladem toto druhého konce spektra z poslední doby je Kosovo. Při spojeneckém bombardování dokázali Srbové, s relativně starším vybavením, sestřelit technologicky

vysoce vyspělý stíhací letoun F-117. To je připomínkou toho, že při vedení podobných kampaní se nesmí kvůli zasazení prostředků využívajících vysoké technologie na používání nízké technologie zapomínat, ale obě technologie vhodně kombinovat (*low-high tech solutions*). V Kosovu se stabilizační síly náhle ocitly uprostřed násilí konfliktu nízké intenzity, avšak vedení mírových operací (*peace-building, nation-building*) vyžaduje dlouhodobé zasazení (plánování před operací, vlastní akce, stabilizace situace pro operaci).

Další nepříjemnou skutečností je fakt, že nejnovější vojenské technologie mohou využívat nejen USA, ale i teroristé a problémové státy. Podmínky na bojišti se vyrovnávají, protože ZHN, zařízení pro vidění v noci a za obtížných podmínek, komunikace prostřednictvím internetu, jsou dostupné všem. Díky těmto technologiím se mohou teroristé snadno vyhýbat zásahům protiteroristických jednotek (např. nepoužívat běžné telefony). Navíc při operacích, jako např. v Kosovu, mohou monitorovat pohyb jednotek Spojených států a jejich spojenců, takže je třeba vypracovat takové informační operace, které by zakryly bojové mise před jejich zahájením (třeba narušením informačních operací protivníka).

Státy, které jsou pozorovány ze satelitů, dobře vědí, jak se takovému pozorování vyhnout. Příkladem je Indie, které se podařilo zabránit odhalení jejích jaderných zkoušek.

Potřeba nových přístupů

Pochopit nové operační prostředí nestačí, co je ještě zapotřebí je nová národní bezpečnostní strategie a instituce, které budou reagovat na nové typy konfliktů a válečení.

Za prvé je třeba revidovat národní vojenskou strategii z období ještě před studenou válkou, podle které měla být americká armáda schopná vést současně dvě velké války na válčišti (*MTW - major theater wars*), protože tím nejpravděpodobnějším scénářem je jedna velká válka a velké množství mimoválečných operací (*MOOTW - military operations other than war*). Pokud by v současné době měly Spojené státy vést dvě simultánní velké války, struktura ozbrojených sil by se příliš roztáhla. Řešením je podporovat, organizovat, vycvičit a vybavit armádu tak, aby byla schopna vést jednu velkou válku na válčišti, zatímco zbytek sil by měl být uzpůsoben tak, aby se mohl bez problémů účastnit neočekávaných mimoválečných operací (doslovně vojenských operací jiných než válka - MOOTW, pozn. překl.). To představuje radikální posun americké vojenské strategie, protože dříve Spojené státy zastávaly názor, že budování velkého vojenského potenciálu, zaměřeného proti Sovětskému svazu, umožňuje snadno reagovat i na menší ohrožení, typu MOOTW. Tento model struktury ozbrojených sil, schopných reagovat na jakýkoli typ ohrožení, od MTW po MOOTW, je třeba nahradit jiným modelem, který bude vycházet z pravděpodobných budoucích scénářů.

Za druhé, nové operační prostředí vyžaduje, aby byl změněn charakter konvenčních sil, jak pozemních, tak leteckých. Měly by to být lehké, expediční síly, schopné snadného

zasazení. Taková změna vlastně již začala - byla zřízena tzv. expediční jednotka vojenského letectva (*Air Force Expeditionary Unit*), jsou budovány další expediční jednotky pozemního vojska (*Army expeditionary units*). Takže v určitých situacích budou konvenční síly přebírat úkoly, které dříve plnily převážně speciální jednotky SOF, a naopak, SOF budou posilovat konvenční síly.

Za třetí. V referátech bylo často zdůrazňováno, že se při následné stabilizaci situace po zásahu jednotek SOF nebo jiných sil, když je v oblasti výjimečná situace, nedostatečně angažují civilní složky. Neexistuje žádná civilní instituce, která by po vojenské intervenci na vynucení práva a zákona, převzala zodpovědnost. A tak ozbrojené síly musí řešit další problémy, protože během stabilizačních operací jsou nuceny vykonávat v podstatě policejní službu (*law enforcement duties*). Je proto třeba, aby vznikla nějaká mezinárodní civilní agentura, jež by tyto civilní povinnosti převzala. Ani taková instituce, jako jsou Spojené národy, není často schopna takové povinnosti řádně plnit, protože není pro policejní práci uzpůsobena. Proto se musí civilní prvky stabilizačních opatření stát jednou z částí současné vojenské doktríny.

Za čtvrté. Boj s protivníkem, typu problémového státu, povedou vojenské koalice, USA a jeho spojenci, což bude vyžadovat značnou mezirezortní spolupráci. Tato skutečnost zákonitě ovlivní i jednotky SOF, které při plnění svých speciálních úkolů budou spolupracovat s koaličními silami.

A konečně, **za páté**, další problémovou oblastí je zvyšující se závislost na soukromém sektoru. Při stabilizačních operacích budou armádě pomáhat soukromníci (jako je firma Brown & Root, MPRI či Mezinárodní organizace pro migraci), protože bez jejich pomoci by armáda velmi brzy vyčerpala své zdroje a nebyla by schopna intervenovat v dalších případech. Někteří řečníci dokonce uvedli příklady, kdy byly protidrogové operace svěřeny soukromníkům (*private contractors*). I když americké ministerstvo obrany snad má dostatečné fondy na takové mise, aby je armáda mohla úspěšně plnit, chybí lidské zdroje či příslušné organizace.

Nová americká strategie

Všichni účastníci konference zdůrazňovali, že je třeba vypracovat zcela jasnou národní bezpečnostní strategii, která bude jednak definovat nové mezinárodní operační prostředí, jednak stanovit, jakým způsobem hodlají Spojené státy reagovat na rozšiřování krizí. Prosazení takové strategie se ovšem setká s řadou problémů, protože v dnešní době převládá nechuť vystavovat se riziku, jsou odmítány ztráty (oběti), a při stabilizačních operacích v nepřátelském prostředí je prvním úkolem především ochrana vlastních sil.

Nicméně v přístupu k mezinárodnímu operačnímu prostředí nastala změna. Americká armáda zavádí novou protiteroristickou ochranu sil, která má nahradit „vyhýbání se rizikům“ a „rizikový management“ (referát genmjr. námořní pěchoty Johna Sattlera, zástupce ředitele odboru pro boj s terorismem JCS, J-34). V minulosti bylo riziko ztrát americké armády v zahraničí řešeno tak, že seděla v kasárnách, aby se nevystavovala nebezpečí, ukryta za ochrannými bariérami. Nová orientace je zaměřena

na spolupráci s místním obyvatelstvem, s cílem získat jeho „srdce a mysl“. Tím se má zvýšit odstrašující potenciál ozbrojených sil v místě jejich působení. Získání místního obyvatelstva by mělo vytvořit příznivé prostředí pro provádění stabilizačních opatření. Tento přístup by měl mj. také omezit svobodu pohybu teroristů mezi místním obyvatelstvem, protože to by bylo získáno pro cíle stabilizační mise. Je možné, že se na jedné straně krátkodobě zvýší ohrožení jednotek, ale dlouhodobě se jejich bezpečnost zvýší, protože jim umožní lépe pochopit situaci a mít pod kontrolou smýšlení obyvatelstva.

* * *

Tento poslední uvedený příklad aktivního přístupu (*engagement approach*) k ochraně sil a k terorismu demonstruje, že se Spojené státy správně připravují na nové mezinárodní operační prostředí, správně chápou úkoly, které vyplývají z nových trendů. A také jednotkám SOF se podařilo překročit meze konvenčního myšlení, protože začaly připravovat výcvikové a vzdělávací plány, zaměřené na úkoly, které toto nové mezinárodní operační prostředí přináší.

Defense & Foreign Affairs Strategic Policy, 2/2000 (red., upraveno)

Před několika týdny se uskutečnil seminář k připravované novelizaci Vojenské strategie České republiky, která byla schválena vládou ještě před přijetím ČR do NATO. Kterých částí se případné změny dotknou?

Pravděpodobně půjde o kompletní přepracování tohoto dokumentu. Budou tu muset být respektovány vývojové trendy pro ozbrojené síly třetího tisíciletí. Musíme provést revizi našich ozbrojených sil, jejich hlavních úkolů, forem a způsobů jejich použití k eliminaci bezpečnostních rizik. Tento dokument by měl projít připomínkovým řízením odborné veřejnosti včetně poslanců a senátorů, protože by měl vyjadřovat konsenzuální názor společnosti na podobu vojenské síly země. Považuji to za důležité i ve vztahu k demokratickému principu civilní kontroly ozbrojených sil.

*Ministr obrany České republiky
RNDr. Vladimír Vetchý, CSc.
Racionalizace sil a prostředků,
Armáda České republiky dnes, 3/2000*